

SEZAI KARAKOÇ'UN "MASAL" ŞİİRİNİN ARKETİPSEL SEMBOLİZM YÖNTEMİYLE ÇÖZÜMLENMESİ

ANALYSIS OF SEZAI KARAKOÇ'S "MASAL" POEM WITH ARCHETYPAL SYMBOLISM METHOD

Öz

Kurgusal metinlerde insanlığın ortak mirası, semboller vasıtasıyla geleceğe aktarılır. Sembollerin açar noktaları arketipler ve izlekler olarak değerlendirilir. Arketipler, Joseph Campbell'in "mono-mitos" şeklinde isimlendirdiği, menşei ritüel ve mitoslardan kaynaklanan "ayrılma-erginlenme-dönüş" formülü ile iç içe geçmiş anlatılarda sembolik bir şekilde çözümlenebilir. Sezai Karakoç'un "Masal" adlı şiiri, tahkiyeli anlatımın öne çıktığı kurgusal bir metindir. Söz konusu metinde kullanılan ifadeler ve metnin bütününe hâkim olan duygu, okuyucuyu tahkiyenin fiktif dünyasına götürür. Bu dünyada anlamlı bir yolculuk metinde yer alan arketiplerin dilinin çözümlenmesiyle gerçekleştirilebilir. "Hilebaz gölge", "yüce birey", "balinanın karnı", "anima", "aşama" arketiplerinin kurgu içerisinde sembol değerlerle örülü bir şekilde serüven boyunca rol aldığı söylenebilir. "Masal" şiirinde görüldü ki arketipsel sembolizmin kurgusal metinlere uygulanmasıyla, insanoğlunun metin yaratmadaki müşterek eğilimi kanıtlanabilir. İnsanoğlu, yüzyılların birikimsel bir yansımasıyla bilinçli bir değişim-dönüşüm göstergesi olarak ortak metin yaratır. Kurgusal metinlere yansıyan arketiplerin çözümlenmesinden sonra insanlığın hem kolektif bilinç dışına ait sembollerini kullanarak metin yarattığı görüldü hem de metinlerin arkasında yatan gizli anlamlar gün yüzüne çıkarılır.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, Masal, arketip, gölge, yüce birey.

Abstract

The mutual heritage of humanity is transferred to the future with symbols in fictional texts. The focal points of symbols are considered as archetypes and themes. Archetypes can be analyzed symbolically in narratives that are intertwined with "separation-maturation-return" formula, which was called by Joseph Campbell as "mono-mythos", originating from rituals and mythos. The poem of Sezai Karakoç Masal is a fictional text in which the narration aspect comes to the forefront. The expressions used in the text and the emotion that dominates the entire text lead the reader to the fictitious world of narration. The meaningful journey in this world is performed by analyzing the language of the archetypes in the text. The "deceitful shadow", "supreme individual", "belly of the whale", "anima", and "phase" archetypes take part throughout the adventure, woven with symbolic values in this fiction. It was found in the poem Masal that the common tendency of humanity to create texts is proven by applying archetypal symbolism to fictitious texts. Humans create common texts as an indicator of conscious change-transformation with a cumulative reflection of centuries. It is seen after analyzing the archetypes that are reflected in the fictitious texts that humanity creates texts by using symbols of the collective unconscious, and the hidden meanings behind the texts are revealed.

Keywords: Sezai Karakoç, Masal (fairy tale), archetype, shadow, supreme individual.

Ferhat ÖZMEN

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Öğretim Görevlisi Dr., Samsun Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Samsun, Türkiye.

ORCID: 0000-0003-2969-5726

E-mail: ferhat.ozmen@samsun.edu.tr

Geliş Tarihi/Submitted: 28.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 17.05.2021

Kaynak Gösterim / Citation:

Özmen, Ferhat (2021). "Sezai Karakoç'un "Masal" Şiirinin Arketipsel Sembolizm Yöntemiyle Çözülmesi", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. 13/25, 253-272.

<http://dx.doi.org/10.26517/ytea.484>

Extended Summary

The mutual heritage of humanity is transferred to the future with symbols in fictional texts. The focal points of symbols are considered as archetypes and themes. Archetypes can be analyzed symbolically in narratives that are intertwined with "separation-maturation-return" formula, which was called by Joseph Campbell as "mono-mythos", originating from rituals and mythos.

The poem of Sezai Karakoç Masal is a fictional text in which the narration aspect comes to the forefront. The expressions used in the text and the emotion that dominates the entire text lead the reader to the fictitious world of narration. The meaningful journey in this world is performed by analyzing the language of the archetypes in the text. The "deceitful shadow", "supreme individual", "belly of the whale", "anima", and "phase" archetypes take part throughout the adventure, woven with symbolic values in this fiction.

The naming of the poem in question, which was originally a narrative text, as Masal (i.e. Fairy Tale) shows that the poet benefited from traditional images/narratives. In the context of the tradition of narration, which dominates the entire text, the tragic story of a father living in the East was narrated. In the Masal poem, the seven sons of a father of East goes to west one by one, and all of his sons are lost except for one in the face of the fake values of the west. After consuming their energy in the spirals of lust (libido), fame (image) and wealth (money), these six sons, who had become the slaves of the "object", disappeared before they could "mature" on the symbolic journey of Westernization. The youngest son/seventh son acquired the right to be a "supreme individual" with the resistance showed to the values of the West as a "resurrection man". The Seventh Son followed the path that was formulated by Joseph Campbell as "separation-maturation-return", walking towards the Absolute

Truth through the purification, absolution, and revolutionary transformation phases throughout his adventure.

The youngest son/seventh son acquired the right to become a "supreme individual/resurrection man" with his resistance to the values of the West as a "resurrection man". The seventh son, who represents the example/ideal personality type, succeeds in becoming an exemplary personality/prototype for future generations. The seventh son also revealed everything that humanity expected from him with his discourse and actions. The concept of "resurrection", which had a very important place in Sezai Karakoç's art concept, was rendered in the context of the seventh son in this poem. It is emphasized in the context of the success of the youngest son that it will only be possible to maintain national and spiritual values and adhere to these values strictly by implying that all individuals who stray from their own values will be destroyed.

The position of the youngest children at the center of the adventure is a very common motif in tales. The archetypes with great powers but small sizes are strong enough to change fate. In this fictitious story, the youngest son/seventh son shows with his actions that he is different from the others. In this poem, the pit/well that was formed consciously by the seventh son with the symbol of the belly of the whale is the shelter of the great war he fought with internal forces (self, devil) and external forces (West) during the period of maturation/adulthood. In this shelter, the youngest son reacts to Western civilization, avenging his brothers and his father. The acquisitions of the seventh son on the journey of dealing with Western civilization show that spiritual and physical integrity was achieved. The seventh son, who changed the "change" himself by not falling into the traps his brothers fell, becomes a source of healing/light by evolving into a pillar of light.

In this fictitious text Masal, the seventh son continues his spiritual journey parallel to the "separation-maturation-return" archetypes. During this journey, the archetypes of "journey,

supreme individual, deceitful shadow, belly of the whale, wise man, and anima", which are outside the common consciousness of humanity expressed by Jung, are reflected with the symbols in the fictional text Masal.

It was found in the poem Masal that the common tendency of humanity to create texts is proven by applying archetypal symbolism to fictitious texts. Humans create common texts as an indicator of conscious change-transformation with a cumulative reflection of centuries. It is seen after analyzing the archetypes that are reflected in the fictitious texts that humanity creates texts by using symbols of the collective unconscious, and the hidden meanings behind the texts are revealed.

Giriş

Kurmaca metinlerinin çözümlenmesinde ve incelenmesinde yirminci yüzyılda multi-disipliner bir çalışma yürütülmektedir. Felsefe, sosyoloji, psikoloji ve mitoloji vb. bilimlerin edebî metinlere yaklaşımları kurmaca eserlerin gizil ifadelerini anlamaya yardımcı olur. Kurmaca kavramını merkeze alan "Edebî eserler, kişinin duygu, düşünce ve yaşanmışlıklarının semboller ardında şifrelenmesi, estetik, öğreticilik ve bilgi verme çerçevesinde sentezlenmesiyle oluşturulmuş eserlerdir." (Şimşek-Şenocak, 2009:110). Bireyin evrende var oluş süreci/erginlenmeye yönelik gayretleri, edebî eserlere ilham verir. İnsanlığın kolektif/ortak bilinç dışından izler taşıyan bu eserler, evrensel ve ulusal değerleri semboller vasıtasıyla geleceğe taşır. Kolektif bilinç dışı, Carl Gustav Jung'un "Arketipsel Sembolizm" teorisiyle ilgilidir. Bu teoriye göre bütün insanlar doğuştan getirilen ruhsal bir benzerliğe sahiptir. Söz konusu benzerlik insanlığı metafiziksel düzeyde bağlantılı olmaya zorlar ve bu metafiziksel bağlantı kolektif bilinç dışı ile açıklanır. Bilinçdışının ortaya çıkması ancak mitoslarla sembollerle ve imgelerle mümkündür.

İnsanlığın ortak mirasını ifade eden ve ruhun görüngüleri ile ilgili olan arketip kavramı; "İlk örnek, ilk form, ana form, prototip, köken örnek" gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Psikoloji ile ilgili olan ve ortak bilinçdışını oluşturan yapısal unsurlar şeklinde açıklanan arketipler, bütün bireylerde bulunan özdeş psişik yapılarıdır. "Arketip daha antik çağda bile bulunan ve Platon'un ideasıyla eş anlamlı olan bir kavramdır." (Jung, 2012: 17). Adı geçen kavram, insanlar arasındaki anlayış birliği ve düzenliliğini açıklamak için kullanılır.

Arketipler Joseph Campbell'in "mono-mitos" şeklinde isimlendirdiği, menşei ritüel ve mitoslardan kaynaklanan "ayrılma-erginlenme-dönüş" formülü ile iç içe geçmiş olarak tahkiye geleneğinin yer aldığı anlatılarda sembolik bağlamda çözümlenebilir. Campbell bu formülü, "kahramanın mitolojik

macerasını standart yolu geçiş ayinlerinde sunulan formülün büyütülmüş halidir. Ayrılma-erginlenme-dönüş: buna mono mitin çekirdek birimi denebilir." (Campbell, 2013: 42) şeklinde ele almaktadır.

Sezai Karakoç'un "Masal" şiiri, doğu toplumunun modernleşme macerasının anlatıldığı ve halk anlatılarındaki imgelerin yeniden yorumlandığı manzum bir metindir. Tahkiyeli bir anlatımın görüldüğü bu metinde, halk anlatılarının imkânları kullanılarak Doğu-Batı karşıtlığı irdelenir. "En küçük oğul, yedi sayısı, dönüşüm/erginlenme, başarı, olağanüstü olaylar, uyutma" vb. motiflerin yer aldığı metinde, masal formunun modern örüntüsünü görmek mümkündür. Masal, "Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağandışı olayları anlatan hikâye." (Türkçe Sözlük, 2005: 1349) şeklinde tanımlanır. Manzum bir metin olan söz konusu şiire Masal adının verilmesi, şairin geleneksel imgelerden/anlatılardan yararlandığını gösterir. "Karakoç, eserlerinde millî değerleri ve mitik dokuyu bir masal tadında okuyucuya sunar. Ona göre şiir, evrensel olduğu ölçüde millî, millî olduğu ölçüde evrenseldir" (Şahin, 2017: 36). Metnin tamamına hâkim olan tahkiye geleneği bağlamında Doğu'da yaşayan bir babanın trajik öyküsü aktarılır. Şiirde Doğulu bir babanın yedi oğlu sırasıyla Batı'ya gider, yedinci oğlu dışında bütün oğulları Batı'nın sahte değerleri karşısında yitip gider. En küçük oğul/yedinci oğul bir "diriliş eri" olarak Batı'nın değerlerine karşı gösterdiği direniş ile "yüce birey/diriliş eri" olma hakkını elde eder. "Diriliş Sezai Karakoç sanatının ontolojik şirazesidir. Bütün yazdıklarını, söylediklerini ve anlamlandırmaya çalıştıklarını da ancak 'diriliş' kelimesinden hareketle bulabiliriz." (Emre, 2014: 215). Bu bağlamda üzerine çözümleme yapılan metin de bir dirilişin masalıdır. Karakoç'un şiirleri onun diriliş düşüncesini yeniden üreten bir niteliğe sahiptir.

Masal adlı manzum metinde yedinci oğul; "ayrılma-erginlenme-dönüş" arketiplerine paralel şekilde ruhsal yolculuğunu sürdürür.

Bu yolculuk sırasında, Jung'un ifade ettiği insanlığın ortak bilinç dışında yer alan "yolculuk, yüce birey, hilebaz gölge, balinanın karnı, bilge adam, anima" arketipleri, Masal adlı kurmaca metinde semboller vasıtasıyla yansıtılır.

I. Ayrılma Aşaması

Ayrılma aşamasında kahraman mitik mücadeleye çağrılır. Kendi içine büzülmüş kahramanı harekete geçirmeye zorlayan çağrı, bazen kahramanın içinden bazen de dışından yükselir. Mitik kahraman çağrının karşı konulmaz cazibesine dayanamayıp bulunduğu yerden ayrılır. Masal adlı manzum hikâyede yedi oğlun macerası, içine düştükleri "Batının aşkı/büyüsü" ile başlar. Onu bulmaya ve anlamaya çalışan oğlanlar Doğu'dan/memleketten ayrılır: "Doğu'da bir baba vardı/ Batı gelmeden önce/Onun oğulları Batı'ya vardı." (Karakoç, 2020: 409). Bu mısralar masallardaki başlangıç formellerinden olan "bir varmış bir yokmuş" u hatırlatır.

Masal adlı şiir 122 mısra ve 8 bentten oluşur ve birinci bent başlangıç formeli/girizgâh kabul edildiğinde diğer bentlerin her biri bir oğul için yazıldığı görülür. Bütün bentlerde oğulların/kahramanların yuvadan ayrılışı Batı'yı anlama ve kavramaya yönelik gerçekleşir. "Yolculuk arketipi" ne örnek olan bu durum Türk toplumunun Batılılaşma macerasını simgeler. "Sezai Karakoç, 'Masal' şiirinde Müslüman/Türk aydınlarının Batılılaşma sürecini yedi oğul örneğinde çarpıcı ve özlü bir biçimde dramatize eder. Türk aydınının gözünde Batı, daha 17. yüzyılda Avrupa'ya giden bazı sefirlerin yazılarından da görüleceği üzere, idealize bir coğrafya/uygarlık olarak görülür." (Güneş, 2015: 54). Söz konusu bu coğrafyayı/uygarlığı tanıma gayreti yedi oğlu yola çıkmaya zorlar. 1. 5. 6. ve 7. oğullar kendi isteği ile diğer çocuklar ise Doğulu babanın göndermesi üzerine Batı'ya gider ve onunla hesaplaşmaya/tanışmaya çalışır.

2. Erginleşme Aşaması

Erginleşme aşaması monomitin ikinci bölümü oluşturur. Bu aşamada, "kahraman bir dizi sınavdan geçmek üzere tuhaf biçimde akışkan, belirsiz biçimlerin içinde ilerler." (Campbell, 2013:113). Anlatı düzleminde kahramanın erginlenmesi, bireyleşim sürecini tamamlaması karşısına çıkan çeşitli engeller yenmesinden sonra gerçekleşir. Adı geçen engeller çeşitli güçler (iç ve dış) tarafından oluşturulan arketipik sembollerle ilgilidir. Erginleşme aşamasının sembolleri genellikle aşağıdaki şekillerde ortaya çıkar:

a. Benliği Yutan/Yok Eden Kâbus: Hilebaz Gölge Arketipi

Kahramanın karşılaştığı olumsuz güçler ile ilgili olan hilebaz gölge arketipi kurgusal metinlerde insani özellikleri kaybetmiş kötücül eylemlerin sembolü olarak yer alır. Güzel ve inandırıcı konuşması, büyüleyici sözler sarf etmesi hilebaz arketipinin en önemli özelliklerindedir. Hilebaz, "İnsanları kendisine inandırmak için kandırır ve sonra ayaklarını kaydırır. Ona inanmamızı, güvenmemizi sağlar ve ardından bize ihanet eder. Sonra da acınası durumumuza güler" (Moore ve Gillette 1995: 29). İnsanları şaşkırtmak hilebazın en büyük arzuları/zevkleri arasında yer alır. Kendisi gibi olmayan/düşünmeyen bireylere tahammülü olmayan hilebazın insanları kandırmak için türlü türlü entrikaları/oyunları vardır.

"Hilebaz fantazması muzip anlatılarda, karnaval coşkusunda, şifa ve büyü ritlerinde, dinsel korku ve aydınlanmalarda, kimi zaman açık seçik, kimim zaman da muğlâk biçimlerde, tüm zaman ve mekânların mitolojisinde dolanır durur" (Jung, 2012: 126). Masal adlı kurgusal metinde yutucu, yok edici, büyüleyici özellikleri ile karşımıza çıkan Batı, hilebaz arketipine örnektir. Birinci oğlunun macerasının anlatıldığı bölümde Batı'nın güzel/büyüleyici sözüne ve şatafatlı gösterisine dikkat çekilir. Hilebaz gölge birinci oğlu "büyük törenlerle ve şölenle" kandırır, "kuş tüyü yastıklar" ile aldatır. Hilebazın/Batı'nın tesiri altında kalan birinci

oğul, kendisine ihanet eden hilebaz/Batı tarafından uykuda öldürülür: “Öldürdüler onu ve gömdüler kimsenin bilmediği bir yere” (Karakoç, 2020: 409).

Birinci oğlun ölümü hem mecazi hem de gerçek anlamda yorumlanabilir. Kendi değerlerinden uzaklaşan ve özünü kaybeden birey ruhen ölmüş sayılır. Aynı akıbet ikinci oğul için de geçerlidir. İkinci oğul da Batı'nın aldatıcı/büyüleyici yönüne kanar ve Batı'nın büyüleyici yönü bu bölümde bir kadın ile temsil edilir. Olağanüstü güzellikteki bu kız, “Anne doğurmamış da gök doğurmuş onu” (Karakoç, 2020: 410) sözleriyle anlatılır. İkinci oğul Batı ile sınavını tutulduğu bir kız yüzünden kaybeder. “Yaşamın ötesindeki yaşamı arayan kişi kadının ötesine geçmeli, çağrılarının çekiciliğine aldırmamalı ve öteki kusursuz etere yükselmelidir” (Campbell, 2013:140). Dayanılmaz güzellikte/şeytani derecede büyüleyici Batılı kız, ikinci oğlanı baştan çıkarır ve onun Batı ile hesaplaşması daha başlamadan biter.

Batılı kız, anima arketipi ile ilgilidir. Erkeğin kadın yönünü yansıtan “Anima, insanları aşka ve umutsuzluğa, yaratıcı etkinliğe ve felakete yönelten çekici bir peridir. Kendisini animasına kaptırmış bir erkek denetlenemez duygulara yem olur” (Fordham, 2015: 71). Şiirde olağanüstü güzellikleri ile anlatın kız, ikinci oğlanı tesiri altına alıp büyüler/meshur eder ve onu cinsî cazibesıyla hedefinden uzaklaştırır.

Doğulu baba hilebaz Batı'nın karşısında mağlup olmayı hazmedemez, üçüncü oğlunu da “işin künhüne varmak” üzere Batı'ya yolar. Üçüncü oğul da hilebaz gölgenin büyüsüne kapılır, maddenin esiri olur, makam ve mevki sahibi olunca her şeyi unuttur. “Üçüncü oğlun yazgısı-başta Almanya olmak üzere-Avrupa'nın muhtelif ülkelerine nafaka temini için giden Şark/Türk insanın trajedisıyla benzeşir” (Güneş, 2015: 54). Başta açlık ve yoksullukla mücadele eden daha sonra zengin/patron olan oğul, hedeflerinden uzaklaşır ve o da diğerleri gibi Batı'da yitip gider. “Batı'nın büyüsü ağır bastı/ İşçi çoktu kardeşlerini aramaya vakit

bulamadı/ Sonra büsbütün unuttu onları" (Karakoç, 2020: 409) mısraları hilebaz gölgenin esiri olan üçüncü oğlu tasvir eder.

Sıra dördüncü oğula gelir, o kendi gelenek ve göreneklerini günü geçmiş uygarlığa yorumlar ve bir yabancı olarak Batı ellerinde yitip gider. Jön-Türkleri anımsatan dördüncü oğul, bilgiyi marifete çeviremez. Hilebaz gölgenin bilgi ile büyülediği dördüncü oğul âlim ve arif arasındaki nüansı anlayamadığı için yok olur gider. "O da silindi gitti binlercesi gibi" (Karakoç, 2020: 411) dizeleri ile pozitivizm kurbanı olan dördüncü oğulun hazin sonuna dikkat çekilir.

Beşinci oğul bir şairdir, Doğu-Batı ikileminde kalan ve yanlış tercihlerde bulunan beşinci oğul, Batı'nın büyüüne kapıldığı ve Doğu kültüründen yoksun olduğu için çöllerde yitip kaybolur. "Batı'nın uçarılığına Doğu'nun kaderine dair" (Karakoç, 2020: 411) şiirler yazan beşinci oğul, hilebaz arketipinin karşısında kum gibi erir.

Altıncı oğul da her şeyi karıştırmaya başlar, alkol kullanır ve bohem bir yaşam sürdürür. Bohem hayatı yaşayan Batı'daki Türk aydınını temsil eden altıncı oğul, aylak aylak sokaklarda dolaşır ve bir gün karanlıklara karışarak yok olur gider. Batı onu "tatlı zehirli sulara ve içkilere" (Karakoç, 2020: 411) alıştıtır. Kaldırımlarda sabahlayan ve ev-sokak ayırımını yapamayan altıncı oğul, bir gün karanlıklara karışarak kaybolur.

Söz konusu manzum hikâyede her bir çocuğun yitimi, hilebaz gölgenin tuzaklarından kaynaklanır. Doğulu çocuklar güzel/aldatıcı sözlere, peri gibi güzel kızlara, paranın büyüü âlemine, bilginin etiketine ve bohem hayatın güzelliklerine kanar. Söz konusu şeyler hilebaz arketipin/şeytanın tuzakları ile ilgilidir. Şeytanın/Batı'nın aldatıcı oyunlarına kanan altı oğul, zaaflarının bedelini evrenden yitip giderek öder.

"İslam inançlarına göre şeytan kendisinin ateşten yaratılmış olmasına karşılık Âdem'in topraktan yaratılmış olmasını ileri sürerek ona secde etmeyi kabul etmemiş ve tanrının buyruğuna karşı koymuştur. Bu yüzden cennetten kovulmuş ve kıyamete kadar

insanları doğru yoldan saptırmayı iş edinmiştir.” (Hançerlioğlu, 2000: 480)

Masal adlı kurgusal metinde Batı’da yitip giden altı oğul bağlamında insanın şeytanın aldatıcı oyunlarına gelmemesi gerektiği vurgulanır. Kendine has değerlerden uzaklaşan bütün bireylerin yok olacağı imlenerek hilebaz arketipi/Batı karşısında varlığını devam ettirmenin ancak milli ve manevi değerlere sahip çıkmak ve onlara sıkı sıkıya bağlı kalmakla mümkün olacağı vurgulanır. Nitekim millî ve manevi değerlere sahip çıkarak Batı’da varlık gösteren yedinci oğul, hilebaz arketipinin oyunlarına gelmez ve yüce birey/diriliş eri olmaya hak kazanır.

b. Diriliş/Direnış Eri Olarak Yedinci Oğul: Yüce Birey Arketipi

Toplumsal değerlerin kişilik düzlemindeki temsilci olan yüce birey, benliğin tamamlanmış yönünü simgeler ve dirilişin öncüsü olur. Bu tip, anlatılarda zorlu sınavları başarıyla geçer ve karşılaştığı bütün zorlukların üstesinden gelir.

“Bir grup üyesi için Yüce Birey öncelikle izdüşümlerin (bilinçdışı yansımaların) bir taşıyıcısıdır. Hem grubun hem de bir üyenin iç/tüm benliğini simgeleyen Yüce Birey’in varlığında ruhsal ortaklığın bilinçdışı bütünlüğü algılanır. Grubun tümünde varlığını hissettiren ruhsal yapının bilinçdışı yaratıcı gücü yani iç/tüm benlik Yüce Birey’de biçim bulur.” (Gökeri, 1979: 76)

Manzum hikâyede yedi oğlanın en küçüğü ruhsal bütünlüğü ve bilinciyle yüce birey arketipine örnektir. Metinde yedinci oğul, grubun tüm varlığını hissettiren özellikleri ile iç/tüm benliğin toplumsal görüntüsünü oluşturur. Şiirde altı oğlunu Batı’ya kurban veren babanın çocuklarının acısına dayanamayarak öldüğü anlatılır. Sıra yedinci/küçük oğlana gelir. Küçük oğul diğerlerinden farklıdır, o çevresinde olup biten her şeyi kalp gözüyle anlamaya çalışır. Doğada hiçbir şeyin tesadüf olmadığına ve her şeyin bir hikmet üzerine yaratıldığına inanır. “Yedinci oğul büyümüşü baka baka ağaçlara/ Baharın yazın güzün kışın sırrına ermişti ağaçlarda” (Karakoç, 2020:412) mısraları yedinci oğlunun evrenin gizlerini çözdüğünü gösterir.

O sadece doğayı anlamaya çalışmaz aynı zamanda iyi bir kul/Müslüman olmaya gayret eder. Batı'ya karşı yürütülen mücadeleye başlamadan önce Tanrı'ya yalvarır: "Durdu ve Tanrı'ya yakardı önce/Kendisini değiştirmesinler diye" (Karakoç, 2020: 412). Söz konusu duadan sonra kendisine bir ilham gelir ve bu ilhamdan sonra bulunduğu yeri kazmaya başlar. "Kazdı durmadan kazdı/Sonra yarı beline kadar girdi çukura" (Karakoç, 2020: 412) mısraları yedinci oğlun "değişmeyi değiştirmek" için kararlı olduğunu gösterir. Söylem ve eylemlerini inanç merkezli sürdüren ve kendilik bilincini yakalayan yedinci oğul beklenen/ideal/diriliş neslinin temsilci/prototipi olur.

Yüce birey arketipi/yedinci oğul diğer bireylerin üstünde bir kişiliğe sahiptir. O kardeşlerinin düştüğü tuzağa düşmemek için çukura/kuyuya girer ve kendini korumaya alır. Batı'nın maddi ve manevi büyüleyici unsurlarına rağmen -Tanrı'dan aldığı ilhamla- varoluşsal mücadelesini tamamlama çalışır. Etrafında toplanan kalabalığın söylevlerine aldırmandan ontolojik direnişini sürdüreceğini haykırır: "Batılılar!/Bilmeden/Altı oğlunu yuttuğunuz/Bir babanın yedinci oğluyum ben/ Gömülmek istiyorum buraya hiç değişmeden" (Karakoç, 2020: 412) diyerek direniş/diriliş hareketini başlatır.

"Diriliş, klişeler ve peşin hükümlerden sıyrılarak insan durumunun, insan şartının, insan varlığının problem olduğu her yerde sorucu gözler, araştırmacı akıl ve sakin kalple köke inmeye çalışır. Eğer insan kendini gerçeğe adayan, ruhunu ona açan bir varlıksa- ki öyle olmalıdır- Diriliş de bu anlamda bir hümanizmadır." (Karataş, 2005: 981)

Batı ellerinde yok olan kardeşlerinin trajik hikâyelerini dinleyen, onlardaki tükeniş şahit olan yedinci oğul, Batı'nın "karşısındakini değiştirmek" gücüne karşı bilinçlidir. Direnişini durdurmaya çalışan Batılıların ikna çabalarını dinlemeden girdiği çukurda günden güne erir/ölür. Yedinci oğlun ölümü yer ve göğü inletir daha sonra o nurdan bir sütuna dönüşür ve gökyüzüne uzanır: "Batı bu sütunu ortadan kaldırmakta aciz kaldı/Hala onu ziyaret ederler şifa bulurlar/En olunmaz yarası olanlar" (Karakoç, 2020:

413) mısraları yedinci oğlun ölümsüzlüğü yakaladığını/diriliş eri olduğunu gösterir.

En küçük çocuğun maceranın merkezinde yer alma durumu, masallarda çok sık rastlanan bir motiftir. Güçleri büyük, kendileri küçük yüce birey arketipleri, yazgıyı değiştirecek güçtedir. Manzum hikâyede de en küçük oğul/yedinci oğul, gerçekleştirdiği eylemlerle diğerlerinden farklı olduğunu gösterir.

Yedi sayısı bir masal formelidir ve kutsal kabul edilir. "Bu sayının kutsallığı genel bir inançtır. Sümer, Babil, Mısır, Yunan, Roma vb. çeşitli uluslarca inanıldığı gibi Hıristiyanlarda olduğu kadar Müslümanlarda, tasavvufta olduğu kadar şeriatta da geçerlidir." (Hançerlioğlu, 2000: 557). Söz konusu sayının kutsallığı manzum hikâyeye de taşınır, Batı karşısında kutsal mücadele yedinci oğul üzerinden verilir.

"Yedinci Oğul, her türlü baskı ve engele karşın özüne/inançlarına bağlı yaşamayı başaran Doğu insanını sembolize eder." (Güneş, 2017: 116). Batı medeniyetinin baskı ve telkinleri karşısında büyük bir direniş gösteren yedinci oğul, eylem ve söylemleri ile "Yüce birey" arketipine örnektir. Örnek/ideal insan tipini temsil eden yedinci oğul, kendisinden sonra gelecek nesillere örnek şahsiyet/prototip olmayı başarır. "Diriliş insanı, somut ve dinamik bir metafizikle, soyuta açık, suplesli bir fiziği teoride ve pratikte dengeleyen, bozulmuş olan bu dengeyi yeniden kuracak olan, yeni insan, insanlığın yeni prototipidir." (Karakoç, 2020: 146). Yedinci oğul, insanlığın kendisinden beklediği her şeyi söylem ve eylemleri ile ortaya koyar.

c. Bireyleşimin Tekâmülü: Balinanın Karnı

Mitik mücadelede anlatı kahramanın sınavlar/denemeler yolunda başarı ile geçmesi onun ruhsal erginliğe kavuştuğunu/bireyleşimini tamamladığını gösterir. Sınavlar yolunda kahraman farklı hilelerle sırandığı için kahraman güç ve cesaretin yanı sıra zekâsını da iyi kullanmalıdır. Masal adlı manzum hikâyede balinan karnı olarak adlandırılan mekân yedinci/küçük oğlun

Batı'nın en büyük şehirlerinden birisinin meydanına -Tanrıdan aldığı ilhamla- açtığı çukur/kuyudur. "Büyülü eşikten geçişin bir yeniden doğum alanına geçme olduğu fikri, dünyanın her yerinde rahim imgesi olan balinanın karnıyla simgelenmiştir" (Campbell, 2013:113). Kahramanın balinanın karnına/kuyuya girmesi yaşam kaynağına, başlangıca (ana rahmine) dönmeyi temsil eder. Masal adlı kurgusal metinde en büyük Batı kentinin en büyük meydanında açılan çukur balinan karnı ile açıklanır. Yedinci oğul bu çukura "yarı beline kadar" (Karakoç, 2020: 412) girer.

Kurgusal metinde yedinci oğulun bilinçli bir şekilde kuyuya girdiği anlatılır. "Sezai Karakoç'un manzumesindeki kuyu bir kuluçka dönemini işaret etmektedir. Kozasına çekilen bilinç kendisini beklemeye terk eder. Bu anlatıya kuyuya düşmek değil, bizzat kuyuyu oluşturmak açısından bakıldığında Hz.Yusuf'un günah karşısındaki tercihi hatırlanır" (Tatar Kırılmış, 2019: 151). Doğulu babanın son çocuğu tıpkı günahlar karşısında zindanı yeğleyen Hz. Yusuf gibi çukurda değiştirilmeden ölmeyi tercih eder. "Gömün beni değiştirmeden/ Doğulu olarak ölmek istiyorum ben" (Karakoç, 2020:412) mısraları değişmemek için ölmenin seçildiğini gösterir.

Yedinci oğlanın çukura/toprağa dönüşü yeniden dirilmeyi gerçekleştirmeye yöneliktir. Dönüşümün ölümsüzlüğü yakalama şeklinde gerçekleştiği metinde yedinci oğul, kazdığı çukurdan/kuyudan/mezardan bir daha çıkmaz. Gün gün eriyerek orada ölür, nurdan bir sütuna döner ve göğe uzanır. Çevresinde toplanan kalabalık bu sütun kaldırmakta aciz kalır. Söz konusu sütun Batı'ya karşı kazanılan zaferin/dirilişin anıtıdır. "Sütun, ne bana, ne şuna ait. Diriliş'e aittir. Daha doğrusu, Diriliş ile birlikte Diriliş'in ait olduğu kaynağa ait" (Karakoç, 2019: 653). Başarının sütun imgesi ile verildiği metinde yedinci oğul, iç/tüm benliğin tamamlanmış görüntüsünü oluşturur. İçsel/bütünsel gelişim bireyin aşama geçirdiğini gösterir. "Sezai Karakoç, yedinci oğulun 'öl'mekle aslında 'ol'duğunu; bedensel bir sona ulaşarak

ruhunun dünyada asılı kalmaktan kurtulup sonsuza ulaştığını” (Tüzer, 2009: 45) ifade eder.

Tahkiyeli anlatımın görüldüğü Masal şiirinde balinan karni simgesiyle yedinci oğlun bilinçli oluşturduğu çukur/kuyu, kahramanın olgunlaşması/erginleşmesi süresi boyunca iç (nefis, şeytan) ve dış güçlerle (Batı) yaptığı büyük savaşın korunağıdır. Bu korunakta en küçük oğul, Batı uygarlığına karşı gereken tepkiyi verir; kardeşlerini ve babasının intikamını alır.

d. Yüksek Farkındalığın Sembolü: Yaşlı Bilge Arketipi

Daha çok masalarda ve düşerlerde ortaya çıkan “Yaşlı Bilge Adam” imgesi, yüksek farkındalığın sembolü olan bilge kişi ile ilgilidir. Bilgelik sıfatının bütün özelliklerini kendinde toplayan yaşlı bilge adam arketipi, insanlara önderlik eder ve onlara değişmez/ahlaki doğruları gösterir. “Yaşlı adam akıllık, bilgelik ve idrakin yanı sıra, ahlaki özelliklere de sahiptir, hatta insanın ahlakını sınar ve armağanlarını verip vermemesi bu sınava bağlıdır” (Jung, 2012: 94). Söz konusu arketip farklı kılıklara bürünmüş şekliyle kurgusal metinlerde yer alır. Masal şiirinde baba imgesiyle karşılanan yaşlı bilge arketipi, içgörü, keskin idrak, kararlılık vb. tinsel zenginlikler ile öne çıkarılır. Birinci oğlunun Batı ellerinde yitip gitmesini “havanın ansızın kabaran gözyaşından” (Karakoç, 2020: 409) anlar. Keskin idrak/irfan ile açıklanan bu durum, evrenin/doğanın sırlarını çözen bilge bir babanın özelliğini açıklar.

İkinci oğlunun durumun anlatıldığı mısralarda da bilge babanın irfanına dikkat çekilir. Baba Batılı bir kızın tuzağına düşen ve kıza kavuşmadan ölen ikinci oğlunun hazin sonunu yağmurun acısından anlar: “Baba yağmurdan anladı bunu/Yağmur suları acı ve buruktu” (Karakoç, 2020: 410). Söz konusu mısradaki acı ve buruk sıfatları kötücül olayların varlığını anlatmak için kullanılır.

Evrenin sırlarını çözümleyen ve hadiselerin söylediklerini sezinleyen bilge baba dördüncü oğlunun başına gelenleri de sihirli tabiatın diliyle anlar. Oğlunun öldüğünü kutlu koyundan

akan kara sütten idrak eder: "Kara bir süt akmıştı bir gün evin kutlu koyunundan" (Karakoç, 2020: 411). Kutlu koyundan kara sütün akması uğursuz/olumsuz durumları imler. Çünkü kara renk yıkım, ölüm, kötülük gibi anlamları ifade eder. Buna bağlı olarak kutlu koyundan kara sütün gelmesi, dördüncü oğlun da kaybedildiğini gösterir.

Üzerinde çözümlene yapılan şiirde yaşlı bilge arketipi baba ile temsil edilir. Bilgeliğin mistik ve masalımsı bir kurguda verildiği metinde baba, iç/tüm benliğin tamamlanmış görüntüsünü oluşturur. İçsel/bütünsel gelişim bireye evreni farklı gözle okumayı öğretir. Söz konusu dizelerde görüldüğü üzere baba çocuklarının başına gelenleri evrenin bozulan ritminden anlar.

3. Dönüş Aşaması

Dönüş aşaması, mitik kahramanın iç/tüm benliğini tamamlamasını, ruhsal erginliğe erişmesi anlamına gelir. Bireyleşim sürecini başarıyla tamamlayan ve ruhsal olgunluğa ulaşan kahraman çeşitli ödüller ile geri döner. Batı medeniyetiyle hesaplaşma yolculuğunda yedinci oğlun elde ettiği kazanımlar ruhsal ve bedensel bütünlüğün sağlandığını gösterir. Kardeşlerinin düştüğü tuzaklara düşmeyerek "değişmeyi değiştiren" yedinci oğul nurdan bir sütun şekline evirilerek şifa/ışık kaynağı olur: "O nurdan bir sütüna döndü göğe uzandı/Batı bu sütünu ortadan kaldırmakta aciz kaldı/Hala onu ziyaret ederler şifa bulurlar /En onulmaz yarası olanlar" (Karakoç, 2020: 413). Batı karşısında özünü koruyup değişme karşı koyan yedinci oğul olağanüstü var oluşla ödüllendirilir.

Türk gelenek ve göreneklerindeki türbeye yüklenen anlamın öne çıkarıldı bu ifadelerde yüce birey/diriliş eri olan yedinci oğlunun aşama geçirip ölümsüzlüğü yakalığı vurgulanır. Ölüm bir değişim, dönüşüm demektir. Bir değişim, dönüşüm ya da bulunduğumuz yerden başka bir yere göçmedir. Bu göçüşte daha güçlü bir şekilde yeniden doğuş/başlangıç inancı vardır.

“Yeniden doğuş ifadesi insanlığın ilk ifadelerinden biridir. Bu ilk ifadelerin temelinde arketip diye tanımladığımız şeyler yer alır. Duyu ötesiyle ilgili tüm ifadeler mutlaka arketipler tarafından belirtilmiştir, bu nedenle de, çok farklı halkların yeniden doğuş hakkında aynı ifadeleri kullanmalarına şaşmamak lazım.” (Jung, 2013: 49)

Yaşamın sonsuz bir şekilde devam ettiğini gösteren deneyimler ölüm vasıtasıyla gerçekleşir. Üzerinde çözümlene yapılan Masal şiirinde yedinci oğul, diğer anlatılar olduğu gibi dönüş aşamasında ruhsal ve bedensel bütünlüğü kazanır. “Dönüşüm ritmi, kahramanın ruhsal ve bedensel bütünlüğünü kazanması anlamına gelmektedir. Eksik özne, bütün sınavlardan başarılı bir biçimde çıkarak erginleşir. Bilinç ve bilinçaltının uzlaşmasıyla mitolojik çevrimini başarıyla tamamlayan özne, artık ödülü hak eder” (Kanter, 2005: 137). Batı’ya karşı verilen mücadelede yedinci oğulun ölümsüzlüğü yakalaması ve bir ışık/şifa kaynağı olması onun elde ettiği mistik ödüller arasında değerlendirilebilir.

Sonuç

Kurgusal metinlerde sosyal gerçekler günlük dilin sınırlarını aşan bir zenginlikle okuyucuya ulaştırılır. Bu yapılırken de bilinçdışının sembol üretme ayrıcalığından ve dilin poetik işlevinden yararlanır. Değerlendirmeye esas alınan Masal şiiri Sezai Karakoç’un eserlerinde kolektif bilinçdışına ait semboller kullandığını gösterir. “Hilebaz”, “yüce birey”, “yaşlı bilge”, “anima”, “aşama” arketipleri kurgusal metin içerisinde sembol değerlerle örülü bir şekilde macera boyunca rol alır. Söz konusu arketiplerin varlığı insanlığın ortak edebiyat hazinesi yaratmadaki müşterek eğilimlerini gösterir. Kolektif bilinç dışının şekillendirdiği evrensel semboller kurgusal metinlerdeki kolektif uyumu yansıtmaları açısından kayda değerdir. Batı ile mücadelenin bir masal tadında anlatıldığı metinde hayatın geçiş evrelerine, yaşamın kutsal bir ülkü etrafında yürütülmesi gerektiğine, en küçük kardeşin başarılı olmasına ve yedi sayısının anlamsal değerine göndermeler yapılmıştır.

Masal şiirinde Doğulu bir babanın yedi oğlunu sırasıyla Batı'ya gider, yedinci oğlu dışında bütün oğulları Batı'nın sahte değerleri karşısında yitip gider. Şehvet (libido), şöhret (imaj) ve servet (para) sarmallarında enerjilerini tüketen ve eşyanın kölesi olan altı oğul, Batılılaşmanın sembolik yolculuğunda erginlenemediği için yok olur. En küçük oğul/yedinci oğul bir "diriliş eri" olarak Batı'nın değerlerine karşı gösterdiği direniş ile "yüce birey" olma hakkını elde eder. Yedinci oğul, Joseph Campbell'in "ayrılma-erginlenme-dönüş" şeklinde formüle ettiği yolda ilerler. Macera boyunca saflaşma, arınma ve devrimsel dönüşüm yaşayarak Mutlak Hakikat'e yürür.

Kaynakça

Campbell, Joseph (2013). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. Sabri Gürses (Çev.). İstanbul: Kabalıcı.

Emre, İsmet (2014). "Sezai Karakoç Sanatının Ontolojik Anahtarı: Diriliş", *Uluslararası Sezai Karakoç Sempozyum Bildirileri Kitabı* (Editör: Kemal Timur). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

Fordham, Frieda (2015). *Jung Psikolojisi*. Aslan Yalçiner (Çev.). İstanbul: Say.

Gökeri, A.İpek (1979). *Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğinde Yapıtlara Uygulanması*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF.

Güneş, Mehmet (2015). "Mehlika Sultan'dan Masal'a Yedi Doğulu Gencin Batı'yla İmtihanı", *Künye*. 52-56.

Güneş, Mehmet (2017). "Nesillerin Öncü Üç İdealize Şahsiyet Abidesi: 'Asım' 'Gül Yetiştiren Adam' ve 'Yedinci Oğul'", *80 Yıl Sonra Mehmet Akif Ersoy*. Türkiye Yazarlar Birliği: 108-117.

Hançerlioğlu, Orhan (2000). *Dünya İnançları Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Jung, Carl Gustav (2012). *Dört Arketip*. Zehra Aksu Yilmazer (Çev.), İstanbul: Metis.

Jung, Carl Gustav (2013). *Keşfedilmemiş Benlik*. Barış İlhan-Canan Ener Silay (Çev.). İstanbul: Barış İlhan

Kanter, M. Fatih (2005). "Dede Korkut Hikâyelerinin Arketipsel Sembolizm Yöntemiyle Çözümlemesi", *Arayışlar*. 14: 131-138.

Karakoç, Sezai (2019). *Sütun Günlük Yazılar II*. İstanbul: Diriliş.

Karakoç, Sezai (2020a). *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş.

Karakoç, Sezai (2020b). *İnsanlığın Dirilişi*. İstanbul: Diriliş.

Karataş, Turan (2005). "Sezai Karakoç: Bir Medeniyet Tasarımcısı". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce* Cilt: 6 İslamcılık-Derleme: 979-988, İletişim: İstanbul.

Moore, Robert-Gillette, Douglas (1995). *Kral, Savaşçı, Büyücü, Âşık: Olgun Erkeklik Arketipleri Yeniden Keşfediliyor*. İstanbul: Sistem.

Şahin, Veysel (2017). "Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Kur(t)uluş Değerleri ve Diriliş Esteti", *Mecmua*. 3: 29-41.

Şimşek, Esmâ-Şenocak, Ebru (2009). "İbni Sina Hikâyelerinin Arketipsel Tahlili", *Millî Folklor*. 82: 110-121.

Tatar Kırılmış, İlknur (2019). "Postkolonyalizmi Masal Üzerinden Söyleme Dönüştürmek: Masal ve Madam Butterfly Ölmeyi Reddederse", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları (DEA)*. 19: 139-158.

Türkçe Sözlük (2005), "Masal Maddesi", TDK Yayınları: Ankara.

Tüzer, İbrahim (2009). "Yüreğinde İnsanlıktan Bir İz Taşıyan Şair: Kentte Direnen Bir Bilinç Olarak Sezai Karakoç şiiri", *Ayraç*. 4: 41-43.